

Nr 225.

Av herr Lindhagen, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning i vad mån hos statens verk och myndigheter personer äro på ett stadigvarande sätt sysselsatta med städnings- och rengöringsarbete m. m.

Vid de nya löneregleringarna för statens ämbetsverk har man alldeles bortglömt *städerskorna*. Främsta anledningen därtill är nog, att de saknat inflytande och ej haft någon, som fört deras talan. Deras arbete har icke heller haft den påtagliga betydelse för ämbetsverken, att dessas uppmärksamhet blivit tillräckligt fästad vid detsamma utan särskilda framställningar från städerskorna.

I anledning härav väckte undertecknad vid 1913 års riksdag en framställning, att Riksdagen måtte begära en undersökning, i vad mån hos statens verk och myndigheter personer äro på ett stadigvarande sätt sysselsatta med städnings- och rengöringsarbete, ävensom därefter föreslå Riksdagen erforderliga åtgärder i ändamål, att jämväl dessa biträden må erhålla fast anställning med rätt till sjukhjälp, semester och pension, eller, om detta ej kunde bifallas, åtminstone vissa skäligen, med fast anställning förbundna förmåner. Denna motion avstyrktes enhälligt av statsutskottet. Första kammaren biföll utskottets utlåtande utan debatt. Andra kammaren kom till samma resultat med 120 röster mot 61, vilka senare avgåvos för motionen.

Utskottets avslagsyrkande grundade sig på det anförda skälet, att ifrågakvarande sysslor även i de fall, då de på ett stadigvarande sätt innehades, vore att anse allenast såsom bisysslor samt att därför fast anställning och därmed förbundna förmåner icke skäligen kunde fordras för desamma.

Detta påstående är till en början oriktigt ur den synpunkten, att städerskorna säkerligen i de flesta fall icke hava något annat arbete

att leva av. Det är sannerligen icke så gott om arbetsförtjänster. Städningen är därför nog i allmänhet deras huvudsyssla.

Möjligen har utskottet menat, att städningen är en bisyssla därför att den kräver en jämförelsevis ringa tid. Detta är icke någon skälsvkriven sak utan kräver en undersökning. I det visserligen kommunala ämbetsverk, där jag tjänstgör, ha, enligt en av förste vaktmästaren verkställd utredning, städerskorna på de olika avdelningarna en arbetsdag på i medeltal åtta timmar. De arbeta från klockan 6 på morgonen till $\frac{1}{2}$ 10 förmiddagen och från 4 eller $\frac{1}{2}$ 5 till omkring 9 eftermiddagen. Uti ecklesiastikdepartementet finnas två städerskor, en i statistiska avdelningen, som arbetar två timmar på kvällen och en timme på morgonen samt en i kanslihuset, som arbetar fyra timmar på kvällen och två på morgonen samt två dagar i veckan ännu längre på kvällen. I Svea hovrätt finnas två städerskor, som vardera arbeta omkring 5 timmar om dagen samt vissa dagar, då skurning skall äga rum, åtskilligt längre. Förhållandena äro utan tvivel mycket olika. Det bör härvid för övrigt erinras, att städerskorna sällan antagas tillfälligtvis, utan vanligen äro varaktigt sysselsatta, så länge arbetsförmågan räcker, därest ej ändrade levnadsförhållanden avbryta tjänstgöringen. Bristen på pension gör också, utt de söka hålla ut i det längsta. Det är icke ovanligt, att en städerska är flera och sjuttio år och i alla fall får av nyssnämnda anledning fortsätta, ehuru arbetet ej kan bli synnerligen tillfredsställande.

Mången får kanske lätt den föreställningen, att städning är en bisyssla även av den anledningen, att arbetet är förbisett och ringaktat och utfört av kvinnlig arbetskraft. Men detta är icke något riktigt åskådningssätt. Man får icke på detta sätt blicka ned på kroppsarbetet. Även städerskornas sysslor äro ett oundgängligt arbete för att verket skall kunna fungera.

Statsutskottet tillade emellertid, att det funnit så mycket mera skäl för sin avstyrkan, som pension å allmänna indragningsstaten plägar på framställning av Kungl. Maj:t utav Riksdagen någon gång beviljas sådana innehavare av med den här ifrågavarande jämställda sysslor, vilka därav gjort sig förtjänta. Detta är väl icke något skäl för avstyrkande, att pension tilldelas en städerska sålunda någon gång. Tvärtom fästes därigenom uppmärksamheten på, att det borde ske många flera gånger. I de flesta fall, då pension bör ges, få vederbörande icke någon sådau, därför att de själva icke ha förstånd att bedriva saken och ämbetsverken sakna intresse för densamma. För övrigt ha städerskorna rätt att under sina arbetsdagar äga den känsla av trygghet, som ligger i vetenskapen om rättigheten till pension under vissa förutsättningar. För öv-

rigt bleve det en alldeles för stor apparat att sätta båda statsmakterna i gång för varje tillfälle rätteligen en sådan pension borde beviljas.

Slutligen tillade statsutskottet, att hinder ej torde förefinnas för Kungl. Maj:t att vid sjukdomsfall, där särskilda förhållanden därtill gäve anledning, medgiva innehavare av dylika sysslor skäligt understöd. Denna anvisning är väl uppenbarligen ännu orimligare än den förra. Vad som blivit ifrågasatt och för städerskorna är närmast angeläget, är rätt, liksom för vaktmästare, skrivbiträden och övriga tjänstemän, att vid verklig sjukdom, längre eller kortare, få behålla sitt arvode eller någon del därav. Det är icke någon mening i att hänvisa detta mänskliga krav till att söka göra sig gällande ansökningsvis hos Kungl. Maj:t varje gång.

Det verkliga skälet för den stora betänksamheten i dessa fall är kanske den invändning, som under hand ofta kommer fram, nämligen att det bleve en för dryg utgift för staten med hänsyn till det sammanlagda stora antalet städerskor. Detta är verkligen ett mycket dåligt skäl. Frånsett, att städerskornas antal är fullständigt försvinnande i förhållande till ämbetsverkens övriga stora tjänstemannaskara, så äro ju även de för övrigt människor. Man har icke rättighet att anlägga dylika synpunkter. Skulle ej staten trots de frikostiga anslagen mången gång till andra tjänstemannaklasser hava råd att skydda städerskorna, får den väl tillgripa en värnskatt till deras förmån på de större avlöningarna inom verken eller ock finna ut någon annan utväg för att fullgöra sin skyldighet.

Det är för övrigt en annan sak, som det allmänna här har intresse utav att närmare skärskåda, nämligen ordningen i användandet av och valutan för de penningar, som faktiskt anslås till städning. Ett system, som icke kan vara tillfredsställande, är, att verket anslår ett visst godtyckligt belopp åt någon viss person, vanligen förste vaktmästaren, som åtager sig att därför ombestyr att städning och rengöring blir verkställd. Ett sådant system användes exempelvis i civildepartementet, jordbruksdepartementet och kommerskollegium och säkerligen på en mångfald andra ställen. Denna ordning är olämplig därför, att entreprenören får ett intresse uti att skaffa underbetald arbetskraft och har heller icke någon så synnerlig uppfordran till att låta utföra arbetet omsorgsfullt. Det saknar ingalunda sin betydelse för själva arbetet i ett verk och för personalens hälsa, att ventilationen, damningen och den övriga rengöringen sker systematiskt i tillräcklig omfattning och med tjänliga arbetsmetoder. I regel finns ingen som helst kontroll däröver och därför är det också illa beställt vanligen i detta avseende.

Ämbetsverkens bekanta dåliga luft är en huvudsaklig anledning till den stora olust, som vistelsen därstädes medför, och benägenheten att komma därifrån så fort som möjligt och så ofta som möjligt till de bättre arbetsförhållandena i hemmet. Detta förhållande gör en kontroll å och vissa föreskrifter för städningen önskelig. Men det första villkor därför är som sagt, att städerskorna anställas direkt av verket och få själva uppbära den betalning, som anslås för ändamålet. Riksgäldskontoret har också för Riksdagens lokaler från och med detta år överallt genomfört en sådan ordning i stället för det äldre entreprenadsystemet, som ansetts orättvist mot städerskorna och i övrigt mindre tillfredsställande. Naturligtvis bör man ej framtaga en förste vaktmästare den inkomst han hitintills räknat med av städningens ersättning, därest han hitintills brukat eller framdeles vill själv eller genom sin familj utföra städningen. En sådan anordning bör kanske också för framtiden medgivas. Det är det rena entreprenadsystemet, som bör avskaffas, men i sådant fall gärna ersättas med något arvode åt förste vaktmästaren för att han har kontroll över städningen. På sistnämnda sätt är saken ordnad i Stockholms rådhusrätt. Något bestämt omdöme, hur denna sak kan och bör ordnas erhåller man emellertid icke annat än genom en insamling av upplysningar om de verkliga förhållandena, som äro tämligen okända. Vad man vet är, att på detta område gäller en tämligen fullständig anarki och godtycklighet. Systemen växla i fråga om formerna för städerskornas anställning, avlöning och arbetsordning särdeles mycket. Avlöningarnas belopp är också vitt skilda i förhållande till samma arbete, beroende dels på olika uppfattning av arbetets värde, dels obekantskap från den penningbeviljande myndigheten om dess omfattning och beskaffenhet.

Förekommer det, vilket torde vara ovanligt, att städnings- och rengöringsarbetet omedelbart utföres av anställt manligt biträde, som ej har annan befattning i verket, har självfallet sådant biträde samma rätt som städerskorna. Såsom herr Winberg under förra årets debatt i Andra kammaren framhöll, får man besinna, att här också måste tagas med i övervägandet sådana stora kårer av arbeterskor, som exempelvis vagnstäderskorna vid statens järnvägar. Enligt vad talaren upplyste, ha dessa lika full och regelbunden tjänstgöring som annan personal, men åtnjuta icke rätt till pension. Det är ett nytt belysande exempel på hur den kvinnliga arbetskraften under gångna tider alltid blivit bortglömd av de stora manliga ämbetsmannakårerna, när de lagt sig ut för en förbättring av lönerna i verket.

På grund härav hemställes,

att Riksdagen ville anhålla, att Konungen måtte låta undersöka, i vad mån hos statens verk och myndigheter personer äro på ett stadigvarande sätt sysselsatta med städnings- och rengöringsarbete, samt därefter överväga i vilka fall och under vilka förutsättningar dylika biträden böra tillerkännas fast anställning eller åtminstone vissa skäligen med fast anställning förbundna förmåner såsom rätt till sjukhjälp, semester eller pension.

Stockholm den 26 januari 1914.

Carl Lindhagen.
